

DAN PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

U Republici Hrvatskoj se od 2012. godine obilježava Dan prava osoba s duševnim smetnjama. Spomenuti dan se obilježava 6. lipnja, a datum je izabran s razlogom koji seže u povijest. Upravo tog datuma, 1880. godine, Psihijatrijska bolnica Vrapče je donijela svoj Statut, dokument u kojem se postavilo pitanje položaja, zaštite i prava samih bolesnika. Statut je tijekom godina značajan broj članaka posvetio pravima bolesnika, a tek 1997. godine je donesen Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama kojim se i zakonski osiguravaju prava osoba s duševnim smetnjama. Međutim, ni naš Zakon, ni sve rezolucije UN-a, Vijeća Europe, Svjetske zdravstvene organizacije, ni razvoj nevladinih udruga, a ni same psihijatrije kao struke i znanosti, nikada neće do kraja riješiti probleme pitanja ostvarivanja prava osoba s duševnim smetnjama.

Pučka pravobraniteljica RH navodi kako se pritužbe koje zaprimaju, najčešće tiču valjanosti dobrovoljnog pristanka te smještaja na zatvorene odjele, ograničavanje slobode kretanja i primjenu mjera prisile prema dobrovoljnim pacijentima, kao i neinformiranost pacijenata o mogućnosti povlačenja pristanka. Također naglašava i nedostatak stručnog kadra što katkada utječe na ažurnost izrade individualnih planova liječenja, primjenu i praćenje te manjkavu evidenciju primjene mjera prisile.

Upravo radi toga, zaštita i promidžba prava osoba s duševnim smetnjama su trajan proces i obveza svih dionika. Zbog svega spomenutog, jasno je da postoji potreba da se barem jedan dan u godini posveti zagovaranju prava osoba s duševnim smetnjama te da se javnost i državne institucije potakne na razmatranje problematike ostvarivanja prava osoba s duševnim smetnjama. Pitanje prava i statusa osoba s duševnim smetnjama ne smije biti samo pitanje za struku i znanost, nego i cjelokupno društvo jer su osobe s duševnim smetnjama jednaki dionici društva u kojem svi živimo. Senzibilizacijom javnosti i aktiviranjem problematike osoba s duševnim smetnjama, znatno se možemo približiti razumijevanju i empatiji. Dobar primjer tome je Inicijativa Svjetske zdravstvene organizacije, pod nazivom 'QualityRights'. Inicijativa ima za cilj poboljšati kvalitetu skrbi za mentalno zdravlje i povezane usluge te promovirati prava osoba sa psihosocijalnim, intelektualnim i kognitivnim poteškoćama pomoću online edukacije. E-obuka koja se nudi u sklopu Inicijative, dostupna je na 11 jezika, uključujući i hrvatski.

Briga i skrb za psihičko zdravlje nisu pitanje samo medicine i zdravstva, nego i etike, prava i cjelokupnog društva. Za unapređenje situacije i suzbijanje stigmatizacije i diskriminacije, potrebno je unaprijediti međuresornu suradnju, ojačati izvaninstitucionalnu podršku i dostupnost usluga u zajednici, povećati bolničke kapacitete te unaprijediti liječenje samih pacijenata u pogledu poštivanja autonomije i informiranosti. S obzirom da osobe s duševnim smetnjama često nisu sposobne same brinuti o svojim pravima i interesima, posljedično se njihova prava narušavaju i krše. Briga za osobe s duševnim smetnjama bi trebala pratiti razvoj društva, prava i tehnologije te bi shodno tome trebalo govoriti o sadržajima suvremene skrbi za psihičko zdravlje, a pristup bi se trebao temeljiti na interdisciplinarnosti, sve s ciljem očuvanja i zaštite same osobe.

Literatura:

HZJZ, WHO QualityRights e-obuka o mentalnom zdravlju, oporavku i uključivanju u zajednicu.

Preuzeto s: <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/who-qualityrights-e-obuka-o-mentalnom-zdravlju-oporavku-i-ukljucivanju-u-zajednicu/>

Jukić, V. (2017). Dan prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj*. *Socijalna psihijatrija*, 45 (4), 285-309.

Preuzeto s: https://www.socijalnapsihijatrija.com/media/1171/285-309_jukic_vol-45_4_2017.pdf

Klinika za psihijatriju Vrapče.

Preuzeto s: <https://bolnica-vrapce.hr/20426-2/>

Pučka pravobraniteljica Republike Hrvatske, Nacionalni dan prava osoba s duševnim smetnjama.

Preuzeto s: <https://www.ombudsman.hr/hr/nacionalni-dan-prava-osoba-s-dusevnim-smetnjama/>

Tekst priredila:

Barbara Domjanović, univ.mag.act.soc.

**Služba za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti
Nastavni zavod za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije**

**Tekst priređen u sklopu Projekta „Slobodni i ne-ovisni – projekt prevencije ovisnosti i
zaštita mentalnog zdravlja u Brodsko-posavskoj županiji“
pod pokroviteljstvom Ministarstva zdravstva RH**

U Slavskom Brodu, 05. svibnja 2026.

